

ADRODDIAD I'R PWYLLGOR CRAFFU GOFAL

Pwyllgor:	Pwyllgor Craffu Gofal
Dyddiad:	Gorffennaf 1af, 2021.
Teitl:	Darpariaeth Tai yn y gymuned ar gyfer pobl gydag Anabledd Dysgu
Pwrpas:	Craffu rhaglen y Gwasanaeth Anabledd Dysgu i sicrhau darpariaeth digonol o dai addas yn y gymuned ar gyfer unigolion gydag Anabledd Dysgu nawr ac i'r dyfodol.
Swyddog cyswllt:	Alun Gwilym Williams – Uwch Reolwr Anableddau Dysgu (Dê Gwynedd)
Aelod Cabinet:	Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant – Cynghorydd Dafydd Meurig

1. Cyflwyniad / Cefndir

Yn unol a gofynion y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, gwyddom fod y Cyngor wedi mabwysiadu amcanion llesiant fel rhan o Gynllun y Cyngor, sy'n cynnwys ymysg amcanion eraill, sicrhau fod trigolion Gwynedd yn *'cael byw mewn cartrefi o ansawdd yn eu cymunedau'*, a *'chael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosibl'*. Mae hyn yn berthnasol i bawb, gan gynnwys unigolion gydag Anableddau Dysgu.

Pwrpas yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant ydi i alluogi Oedolion Gwynedd i *'fyw fy mywyd fel rwyf eisiau ei fyw'*. Yn aml iawn, mae hyn yn golygu byw mewn tŷ yn y gymuned mor annibynnol a phosib, gyda chefnogaeth. Yn ogystal, mae'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, yn rhoi dyletswydd arnom fel gwasanaeth i roi llais a rheolaeth i unigolion gydag Anableddau Dysgu dros eu dewisiadau mewn bywyd, ac i hyrwyddo llesiant unigolion gydag Anableddau, sydd yn cynnwys eu helpu i fyw yn annibynnol yn aml iawn.

Er mwyn gallu sicrhau fod anghenion unigolion gydag Anableddau Dysgu yn cael eu cyfarch yn llawn, rhoi dewis a diogelwch i pob Oedolyn gydag Anabledd Dysgu, a'u galluogi i fyw mor annibynnol a phosib, mae angen sicrhau fod darpariaeth digonol o dai addas ar gael ar draws Gwynedd. Mae'r galw am dai a chefnogaeth yn cynyddu – mae ymchwil diweddar gan PSSRU/LSE ar ran y DWP yn rhagweld fod y galw am dai a chefnogaeth i unigolion gydag Anableddau Dysgu yn Lloegr a Chymru yn debygol o gynyddu o 38,500 o unedau yn 2015 i 59,800 o unedau erbyn 2030, a mae'r arwyddion cynnar yn dangos fod y patrwm yma'n gyson yng Ngwynedd.

2. Yr Her

Ein pwynt cychwyn fel gwasanaeth yw i ddarganfod beth sy'n bwysig i unigolion gydag Anableddau Dysgu a'u teuluoedd. Yn aml iawn mae hyn yn cynnwys sgysiau am le bydd unigolion eisiau byw i'r dyfodol – ym mha ardaloedd, mewn sut fath o gartref, gyda pwy ayyb. Yr her sy'n ein wynebu ar hyn o bryd yw sicrhau ein bod yn gallu cyfarch beth sy'n bwysig i unigolion o ran llety. Yn aml nid yw'r eiddo addas ar gael fel cartref i unigolion gydag Anableddau Dysgu pan mae ei angen.

Fel Grŵp Prosiect Lletya Anableddau Dysgu, rydym wedi hel data o gwmpas anghenion llety Oedolion sydd yn cael eu cefnogi gan y Gwasanaeth. Mae gennym fas-data o anghenion unigolion nawr ac i'r dyfodol. Mae'r bas-data wedi ei rannu yn ôl blaenoriaeth – Gwyrdd, Amber a Coch ;

Coch – Unigolion sydd angen llety ar unwaith neu o fewn y flwyddyn nesaf.

Amber – Unigolion sydd yn debygol o fod angen llety o fewn yr ychydig flynyddoedd nesaf.

Gwyrdd – Unigolion sydd yn debygol o fod angen llety yn yr hir dymor (5 mlynedd+), gan gynnwys Plant gydag Anableddau Dysgu fydd yn troi yn 18 dros y blynyddoedd nesaf.

Ar hyn o bryd, mae gennym oddeutu 30 o unigolion yn y categori Coch (angen llety ar unwaith neu o fewn y flwyddyn nesaf). Mae'r rhestr yn newid yn aml, a sefyllfaoedd unigolion yn newid, ond mae'r rhestr yn rhoi syniad i ni o'r bwlch sydd angen ei lenwi. Mae'r rhesymau pam fod Oedolion gydag Anableddau Dysgu ar y rhestr yn amrywio, ond dyma'r rhesymau pennaf :

- Byw adref gyda rhieni, a'r sefyllfa yn fregus/yn torri lawr. Unigolion a'u teuluoedd yn awyddus i symud ymlaen i eiddo eu hunain/rhannu eiddo, ond dim eiddo addas ar gael.
- Unigolion gydag Anableddau Dysgu yn byw mewn eiddo gyda chefnogaeth, ond yr eiddo yn anaddas i'r unigolion oherwydd materion diogelwch neu newid mewn anghenion.
- Unigolion mewn lleoliadau anaddas fel Cartrefi Preswyl neu lleoliad diogel (secure unit), ac yn awyddus i symud i eiddo eu hunain gyda chefnogaeth er mwyn uchafu annibyniaeth, ond dim eiddo addas ar gael.

Ar y cyfan, mae'r galw uchaf am eiddo un llawr/hygyrch, e.e. Bungalow, i unigolion gydag Anableddau Corff yn ogystal ag Anabledd Dysgu. Gan fod eiddo o'r fath mor brin, nid oes rhai yn dod fyny ar y gofrestr tai cyffredin yn aml, a felly mae angen i ni fod yn edrych ar ffyrdd gwahanol o ddiwallu'r angen. Mae angen eiddo fel arall hefyd (e.e. tai, fflatiau ayyb), ond yn gyffredinol gan fod fwy o gyflenwad o'r math yma o eiddo, mae fwy o opsiynau i gyfarch yr angen.

Bydd Aseiad Anghenion Poblogaeth yn cael ei gwblhau dros yr wythnosau nesaf gyda'n partneriaid, fydd yn rhoi cyfle i ni sefydlu'r darlun o ran beth yw anghenion trigolion Gwynedd a Gogledd Cymru dros y blynyddoedd i ddod, a bydd hyn yn cynnwys unrhyw anghenion lletya. Bydd yr aseiad anghenion yn rhoi cyfle i ni sicrhau fod y rhaglen waith lletya isod yn cyfarch yr angen a'r galw, a'n bod yn buddsoddi yn addas.

3. Rhaglen Waith

Er mwyn dod i'r afael gyda'r rhestr aros, ac i sicrhau darpariaeth addas o dai yn y gymuned ar gyfer unigolion gydag Anabledd Dysgu, mae'r Grŵp Prosiect Lletya Anabledd Dysgu yn gweithio ar y canlynol fel rhan o'r rhaglen waith. Mae nifer o'r cynlluniau wedi eu cynnwys yng Nghynllun Gweithredu Tai y Cyngor :

3.1 Blaenoriaethu Gwagleoedd

Pan fydd llefydd gwag yn cael eu amlygu o fewn tai a chefnogaeth yng Ngwynedd, mae'r gwasanaeth yn rhoi mwy o feddwl i pwy fydd yn cael cynnig y denantiaeth. Os yw'r eiddo yn arbenigol/yn addas ar gyfer unigolion gydag Anabledd Corff, mae'r blaenoriaeth yn cael ei roi i'r unigolion hynny sydd angen y llety arbenigol yma, gan gysidro dyheadau unigolion o ran lleoliad, cyd-denantiaid ayyb drwy gyd-weithio rhwng y Gweithwyr Cymdeithasol.

3.2 Y Frondeg, Caernarfon (Cynllun Gweithredu Tai – 5dd)

Mae'r gwasanaeth wedi bod yn gweithio gyda Grŵp Cynefin ac Adran Tai ac Eiddo y Cyngor ar ddatblygu cynlluniau ar gyfer darpariaeth newydd ar safle Cartref Y Frondeg, Maesincla. Y bwriad yw darparu 17 uned byw yn annibynnol, lle bydd preswylwyr presennol Cartref Frondeg, a 7 o unigolion eraill gydag Anabledd Dysgu yn byw mewn llety addas, hygyrch, gyda'r gefnogaeth addas i hybu eu annibyniaeth. Mae trafodaethau wedi ail gychwyn ar y prosiect gyda Grŵp Cynefin, gyda'r gobaith o ymgysylltu eto yn fuan a symud ymlaen gyda'r gwaith adeiladu o fewn y flwyddyn nesaf yn dilyn cymeradwyaeth y cabinet.

3.3 Cynllun Penrhos (Cynllun Gweithredu Tai – 2b)

Mae'r Cyngor yn gweithio gyda Cymdeithas Dai Clwyd Alun ar y ddarpariaeth fydd yn cael ei datblygu ar safle Penrhos. Mae'r gwasanaeth Anabledd Dysgu wedi bod yn rhan o'r trafodaethau o ran y briff ar gyfer y safle, a'r gobaith ydi bydd eiddo hygyrch ar gyfer unigolion gyda Anabledd Dysgu ac Anableddau Corff yn cael eu cynnwys o fewn y ddarpariaeth newydd, oddeutu 6 uned.

3.4 Pryniant Tai Preifat (Cynllun Gweithredu Tai – 5ch)

Mae'r cynllun pryniant tai preifat yn golygu prynu tai ar y farchnad agored, a gwneud unrhyw addasiadau sydd ei angen i'w gwneud yn hygyrch. Mae trafodaethau wedi cychwyn gyda'r Adran Tai ac Eiddo i drio symud y cynllun yn ei flaen, ond yn y cyfamser, rydym yn cydweithio gyda'r Cymdeithasau Tai ar brynu tai mewn partneriaeth. Mae eiddo 3 uned wedi ei adnabod yn ardal Arfon mewn cydweithrediad gyda Grŵp Cynefin, a'r broses prynu ar ei chanol, a'r bwriad yw edrych ar eiddo addas 3 uned yn ardaloedd Dwyfor a Meirionnydd hefyd i beilota'r cynllun. Os yw'r cynllun peilota yn llwyddiannus, gallwn ehangu'r cynllun yma er mwyn darparu nifer sylweddol o unedau mewn cyfnod cymharol fyr.

3.5 Cydweithio gyda Chymdeithasau Tai

Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf rydym wedi datblygu perthynas agos gyda'r swyddogion perthnasol yng Nghymdeithas dai Grwp Cynefin ac yng Nghymdeithas Dai Adra. Mae'r ddwy gymdeithas wedi cydweithio yn agos gyda'r Gwasanaeth Anabledd Dysgu lle mae achosion brys yn codi, e.e. achosion diogelu lle bod angen

darganfod eiddo ar frys, er fod y ddwy gymdeithas wedi eu cyfyngu gan y gofrestr tai cyffredinol. Mae'r cymdeithasau tai yn ymwybodol o'r angen am lety arbenigol, a'r gobraith ydi y byddant yn cysidro hyn ac yn cyd weithio efo'r Gwasanaeth wrth ddatblygu cynlluniau yn y dyfodol.

3.6 Cydweithio gyda'r Tîm Trawsnewid Rhanbarthol Gogledd Cymru

Mae'r tîm trawsnewid rhanbarthol Anabledd Dysgu, sydd yn cael ei ariannu gan Lywodraeth Cymru, yn edrych ar letya i unigolion gydag Anableddau Dysgu ar draws y Gogledd. Mae'r tîm trawsnewid yn canolbwyntio yn benodol ar unigolion gydag Anableddau Dysgu sydd yn byw yn all-sirol. Mae nifer gymharol isel o unigolion gydag Anableddau Dysgu sydd o dan ofal Gwynedd yn byw tu allan i Wynedd (dim ond 4 achos tu allan i Ogledd Cymru, a'r unigolion yma yn hapus yn eu lleoliad presennol a dim dyhead o ddychwelyd i Wynedd). Byddwn felly yn cyd-weithio gyda'r tîm rhanbarthol, ond bydd y llif gwaith yn canolbwyntio ar unigolion sydd yn byw mewn lleoliadau arbenigol ar hyd Gogledd Cymru, a sydd yn awyddus i ddychwelyd i Wynedd i fyw.

3.7 Darpariaeth Ysbaid Addas

Tra mae rhestr aros yn parhau am lety addas ar gyfer unigolion gydag Anableddau Dysgu yng Ngwynedd, mae'n hanfodol fod y Gwasanaeth yn gallu cynnig gwasanaeth ysbaid i unigolion a'u teuluoedd/gofalwyr er mwyn cynnal y sefyllfa yn y cartref. Mae darpariaeth ysbaid newydd hygyrch wedi ei ddatblygu yn ardal Pwllheli, fydd yn gallu cynnig ysbaid i 4 unigolyn ar unrhyw adeg. Mae'r cyfyngiadau Covid sydd wedi bod mewn lle wedi cyfyngu ar ein gallu i wneud y mwyaf o'r ddarpariaeth, ond drwy gydol y cyfnod clo rydym wedi gallu cynnig sesiynau ysbaid i unigolion mewn achosion brys ac achosion blaenoriaeth, sydd wedi bod yn hanfodol er mwyn cynnal y sefyllfa gartref mewn rhai achosion.

4. Camau Nesaf

Yn ogystal a parhau i ddilyn y rhaglen waith uchod, mae angen gweithredu ar y canlynol fel rhan o'r prosiect dros y cyfnod o'n blaenau :

- Creu cyswllt agosach gyda Cymdeithas Dai Gogledd Cymru.
 - Trafodaethau pellach gyda tîm datblygu cymdeithas dai Adra.
 - Cydweithio agosach gyda'r Tîm Opsiynau Tai er mwyn sicrhau fod unigolion gydag Anableddau Dysgu wedi eu cofnodi yn llawn ac yn gywir ar y gofrestr, a fod unigolion gydag Anableddau Dysgu yn cael y flaenoriaeth addas a teg o fewn y gofrestr.
 - Sicrhau fod ein rhaglen waith yn cyd-fynd gyda'r angen a'r galw fydd yn cael ei amlygu fel rhan o'r Asesiad Anghenion Poblogaeth dros yr wythnosau a'r misoedd nesaf.
 - Dysgu o ddatblygiad Y Frondeg, ac edrych mewn i'r posibilrwydd o ddatblygu darpariaeth cyfatebol yn Nê Gwynedd.
 - Ail edrych ar y ddarpariaeth ysbaid yn ardal Arfon. Gweithio gyda First Choice Housing er mwyn edrych ar yr adeilad presennol lle mae cyfnodau o ysbaid yn cael eu cynnig yn Brookfield, Bangor. Penderfynu os y byddwn yn buddsoddi yn yr adeilad neu yn edrych ar ddarpariaeth gwahanol yn yr ardal, a bydd hyn yn ddibynnol ar y gofyn yn unol a'r asesiad anghenion poblogaeth.
-

